

CADEAUTJES EN FAMILIE- RELATIES VAN ADRIAEN WIJTEN, CA. 1550

LEO ADRIAENSSEN

Afkortingen

AAP	Abdijsarchief Park
AAT	Abdijsarchief Tongerlo
ARAB	Algemeen Rijksarchief Brussel
BHIC	Brabants Historisch Informatie Centrum
GAB	Gemeentearchief Breda
GAH	Gemeentearchief 's-Gravenhage
OAA	Oud-administratief archief
RAT	Regionaal Archief Tilburg
SAA	Stadsarchief Antwerpen

De priester Adriaen Wijten, notaris te Hilvarenbeek in de eerste helft van de zestiende eeuw, heeft een lijstje¹ nagelaten, waarin hij de uitgaven verantwoordde van de geschenken die hij rond het midden van de zestiende eeuw heeft gegeven aan zijn kennissen en vooral bloedverwanten. Cadeautjes gaf hij bij gelegenheid van doop ('in fonte'), huwelijk ('in nuptiis') en academische en religieuze promoties ('in licenciis', 'in peritiis'). Eenmaal noteerde hij wat hij zelf kreeg.

Hij is geboren in 1508 of 1509 als bastaardzoon van mr. Corstiaen Wijten, kanunnik te Hilvarenbeek, en van Heylwich Scoemakers van Roey. De laatste gaf hem in 1530 haar huis, tuin en grond aan de Beerten onder Hilvarenbeek, en al haar verdere bezittingen.²

Na een rechtenstudie behaalde Adriaen de academische titel van baccalaureus in de beide rechten³ en in 1530 werd hij door de paltsgraaf Michiel Oliviers geadmitteerd als notaris.⁴ Zes jaar later werd hij gewettigd.⁵ Hij was kapelaan van het altaar van de heiligen Jan Evangelist, Silvester en Hubertus te Hilvarenbeek, toen hij in 1546 om de hogere wijdingen vroeg; aangezien de kapelanie f40 per jaar opleverde en van onbesproken gedrag en mores was, achtte de bisschop van Utrecht Adriaen gekwalificeerd tot het priesterschap.⁶ Daarna werd hij kanunnik in het kapittel te Hilvarenbeek. In 1556 à 1560 is hij overleden.⁷

Van de hand van Adriaen Wijten is een formulierenboek bewaard gebleven. Dat is een verzameling van diverse contracten, die hem in zijn notariaat tot voorbeeld moesten strekken. De eerste 128 folio's bevatten 'formulieren' die meestal zijn familie of Hilvarenbeekse aangelegenheden betreffen. Daarna gaat het over zaken van de norbertijnenabdij te Tongerlo. Na zijn overlijden werd het formulierenboek gebruikt door Cornelis Becanus⁸, de uit Hilvaren-

1. AAT, sectie II-125, no. 1.
2. RAT, Hilvarenbeek R 24, f 78, 3 oktober 1530.
3. AAT, sectie II-125, no. 114, 26 September 1542.
4. AAT, sectie II-125, f 95, 22 augustus 1530.
5. AAT, sectie II-125, no. 97, januari 1536. ARAB, Rekenkamer 640, f CV, januari 1536.
6. AAT, sectie II-125, f 83, 14 september 1546.
7. L.F.W. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog en onder de generaliteit, Sociale en economische geschiedenis van een Kempens dorp tussen 1400 en 1800* (Hilvarenbeek, 1987) 269, 270.
8. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 294, 295.

beek afkomstige mr. Cornelis Willems (van Gemert), die van 1571 tot zijn overlijden in 1609 secretaris was van de abt van Tongerlo.

Het formulierenboek bevat het lijstje met bestoken relaties, maar ook aantekeningen over bijdragen die Adriaen Wijten heeft gegeven aan de collectes voor de stadsbrand van Delft op 3 mei 1536⁹ en voor vier Brabantse branden in 1540: te Boxtel op 13 mei 1540¹⁰, te Hilvarenbeek op 27 juli 1540, te Hoogstraten en te Vianen eind juli 1540.¹¹ Mr. Cornelis Willems memoreerde nog de brandstichting te Hilvarenbeek door Franse soldaten in mei 1574. Aan de Hilvarenbeekse dorpsbrand uit 1540 wijdde Adriaen Wijten een gedicht:

Altera lux Annæ, cunctis arentibus undis
Becam cernebat igne perère suo.
Infælix vicena dies et septima juli
Beca tibi casus igne vorace dabat
Omnibus absorptis estu, ter luce novena
Juli, seclusa est Beca rogo subito.
Ignis postreant Becam sexto ante calendas
Augusti, calido terra arescente sub estu

1540 was een rampjaar voor Hilvarenbeek en de andere door brand getroffen plaatsen, maar ook voor het zwaar gestrafte, want rebelse Gent had Adriaen Wijten aandacht. Hij nam in zijn formulierenverzameling de gedwongen afstand op van privileges, artillerie en de klokke Roeland.¹²

§ 1. *De wereldkroniek*

Heer Adriaen had niet alleen juridische en journalistieke belangstelling, maar ook interesse in geschiedenis. Die legde hij vast in een kalendarisch opgezette wereldgeschiedenis, te beginnen met de schepping, 5200 min 1 jaar voor Christus' geboorte. 2242 jaar later volgde de zondvloed en het derde jaartal, 1120 na Christus, markeert de stichting van de orde der premonstratenzers. De wereld, al meteen beperkt tot West-Europa, verenigt zich door de eeuwen heen steeds meer tot Vlaanderen, Luik en Brabant, en eindigt in het gehucht Esbeek.¹³

1164: Te Keulen komen drie koningen bijeen.

1288: Op Sint-Bonifatiusdag woedt de slag van Woeringen aan de Rijn.

De feestdag van Bonifatius valt op 5 juni, maar de slag bij Woeringen werd op 2 juni gestreden. De hertog van Brabant verwierf het machtoverwicht tussen Rijn en Maas.

1278: De graaf van Gulik wordt te Aken vermoord.

1302: De slag bij Kortrijk.

De Gulden-Sporenslag van 11 juli 1302.

1308: De orde van de tempeliers wordt vernietigd.

Nadat de koning van Frankrijk de grootmeester had laten berechten en veel leden had doen terechtstellen en onteige-

9. Dirck van Bleyswijk, *Beschryvinge der stadt Delft* (Delft, 1667) 113, 553.

10. A. v[an] S[asse] v[an] Y[sselt], „Kronijk van Boxtel, in 1830 samengesteld door Venster van Wulverhorst, woonachtig aldaar op den huize Jachtrus”, *Taxandria*, XXII (1915) 260.

11. G.C. Labouchère, „De herbouw der Maria-Hemelvaartkerk te Vianen na een brand in 1540”, *Oudheidkundig Jaarboek*, VII (1938) 1.

12. AAT, sectie II-125, f 69.

13. AAT, sectie II-125, no. 92.

nen ten eigen bate, werd de orde op 22 maart 1312 door de paus opgeheven.

1315: Keizer Hendrik wordt in Lombardije vergiftigd.

Keizer Hendrik VII (Hendrik van Luxemburg) overleed in 1313 te Buonconvento bij Siena.

1315: Er heerst een grote duurte in bijna de hele wereld.

In 1315–1317 heerste er een grote hongersnood in heel Europa. In de zuidelijke Nederlanden werd het dieptepunt bereikt in mei 1316. Er stierven duizenden mensen.¹⁴

1328:¹⁵ Bij het dorp *Heselt* worden Luikenaren vermoord door de hertog van Gelderland.

In de slag bij Hoesselt op 25 september 1328 versloeg Adolf van der Marck, prins-bisschop van Luik, met behulp van de Geldersen de Luikenaren.¹⁶

1348: Slag bij Crécy tussen de koningen van Frankrijk en Engeland, waarbij de eerste wordt gevangen genomen en de koningen van 'Auvergne' en Bohemen sneuvelen.

De slag vond in feite plaats op 26 augustus 1346. Met de koning van Auvergne wordt waarschijnlijk Lodewijk van Nevers, graaf van Vlaanderen bedoeld.

1329: De hertog van Brabant belegert en verwoest Valkenburg.

De *Brabantsche Yeesten* vermelden dat Valkenburg zich op 9 mei 1330 overgaf¹⁷, maar de verovering van het roofridersnest Valkenburg door Jan III van Brabant vond inderdaad in 1329 plaats.

1342: De grote brand van Mechelen.

De brand brak op 29 mei 1342 uit.¹⁸

1345: Graaf Willem van Holland wordt door de Friezen vermoord.

Graaf Willem sneuvelde bij Warns nabij Stavoren.

1349: *Igni cruditi fuertus Judei*.

Op veel plaatsen in de Lage Landen kregen de joden de schuld van de Zwarte Dood. Zij werden vermoord door flagellanten of gevangen genomen en na een proces geëxecuteerd. Te Leuven werden joden verbrand. Nagenoeg alle joden in Brabant kwamen om.¹⁹

1355: De laatste hertog Jan van Brabant sterft.

Na hertog Jan III was er nog een hertog Jan IV, maar Adriaen Wijten bedoelt dat Jan III de laatste hertog uit het huis van Brabant was.

1356: Oorlog tussen de Brabanders en Vlamingen in Assche.

Op 15 juni 1356 had graaf Lodewijk van Vlaanderen aan de hertog van Brabant de oorlog verklaard. Te Assche werd krap twee weken later een vredesverdrag gesloten, dat terstond door de Brabanders werd geschonden.²⁰

1363: Onthoofding van de heer van Edingen.

Sohier d'Enghien, vazal van de graaf van Vlaanderen, werd omgebracht door de baljuw van Henegouwen.

1365: Luik bezet het kasteel van Rummen.

1370: *Combustis sung Judei apud Bruxellam*.

Na de massamoord op de joden omstreeks 1350 waren er nog maar weinig overlevenden. In 1370 woonden er te Leu-

14. H. van Werveke, „La famine de l'an 1316 en Flandre et dans les régions voisines”, *Revue du Nord*, XLI (1959) 5-14.

15. In het handschrift staat deze inschrijving tussen die van 1308 en 1315.

16. G. Kurth, *La cité de Liège au moyen-âge* (3 dln.; Liège, 1909-1910) II, 34.

17. J.F. Willems en J.H. Bormans (uitg.), *De Brabantsche Yeesten, of rijmkroniek van Brabant* (3 dln.; Brussel, 1839-1869) I, 485.

18. J. Laenen, *Geschiedenis van Mechelen tot op 't einde der middeleeuwen* (Mechelen, [1926], 67, 68.

19. J. Stengers, *Les juifs dans les Pays-Bas au moyen âge* (Bruxelles, 1950) 21-23, 124, 125.

20. Willems en Bormans, *De Brabantsche Yeesten*, II, 66.

ven twee joodse gezinnen en te Brussel vier. De laatsten werden in mei of juni 1370 op beschuldiging van godslastering levend verbrand.²¹

1371: De slag bij Baesweiler, waarbij hertog wenceslaus van Brabant door de Geldersen wordt gevangen genomen.

Op 22 augustus 1371 behaalden de hertogen van Geler en Gulik een overwinning op hertog Wenceslaus van Brabant.

1374: *Regnabant chorisantes dicti dansers.*

1378: Schisma tussen paus Urbanus en paus Clemens.

1378: Het begin van hevige geschillen tussen de graaf van Vlaanderen en de steden.

In 1379 brak de grote Gentse opstand uit tegen de graaf van Vlaanderen.

1378: De steden Brugge en Kortrijk worden verwoest.

1378: Leuven wordt belegerd door hertog Wenceslaus van Brabant.

1383: Hertog Wenceslaus van Brabant sterft.

1385: Vrede tussen de graaf van Vlaanderen en zijn tegenstanders.

1386: De Brabanders belegeren Grave.²²

1388: De hertog van Gelderland verwoest de meierij van Den Bosch.

Ook Hilvarenbeek werd verwoest.²³

1397: De Brabanders verwoesten het graafschap Gulik.

1398: De Brabanders en Luikenaren belegeren Roermond.

1400: De flagellanten trekken door de steden en dorpen.

In 1400 vond er een kortstondige herleving plaats van het flagellantisme, met name te Maastricht, Weset en Tongeren.²⁴

1404: De hertog van Bourgondië sterft te Halle.

1404: Zijn zoon, hertog Anton, krijgt tijdens het leven van hertogin Johanna de regering van Brabant toegewezen.

In 1403 gingen de Staten van Brabant akkoord met de erfopvolging van Anton van Bourgondië na het overlijden van hertogin Johanna van Brabant.

1406: Hertogin Johanna van Brabant, die 51 jaar heeft geregeerd, overlijdt.

1407: In Parijs wordt de hertog van Orléans vermoord.

Lodewijk van Orléans regeerde Frankrijk na het overlijden van zijn broer, koning Filips, samen met diens weduwe en overleed op 23 november 1407.

1408: Bij Othée verslaan de hertog van Bourgondië, de graaf van Holland en de bisschop van Luik de ambachtsgilden van die stad.

De slag vond plaats op 23 september 1408.²⁵

1414:²⁶ Op 19 juni wordt het koor van de kerk van Hilvarenbeek door brand tot in de grond verwoest.

1415: Hertog Anton van Brabant sneuvelt tegen de Engelsen en wordt opgevolgd door zijn zoon Jan.²⁷

1417: Graaf Willem van Holland overlijdt en de heer van Arkel wordt te Gorinchem vermoord.

21. Stengers, *Les juifs dans les Pays-Bas*, 25, 26.

22. H. Laurent en F. Quicke, *L'accession de la Maison de Bourgogne aux duchés de Brabant et de Limbourg (1383-1407). Première partie: jusqu'à l'acquisition du duché de Limbourg et des terres d'Outre-Meuse (1383-1396)* (Bruxelles, 1939) 150, 153, 154.

23. Zie hierna op p. 110.

24. De Moreau, *Histoire de l'église*, II, 602.

25. Kurth, *La cité de Liège*, III, 72, 73, 75, 367-369.

26. Deze inschrijving staat in het handschrift na die van 1415.

27. Jan IV.

- 1418: Hertog Jan van Brabant belegert Dordrecht en andere Hollandse steden.
- 1419: Hertog Jan van Bourgondië wordt vermoord.²⁸
- 1419:²⁹ Een grote brand legt de stad Den Bosch en de parochiekerk in de as.
- 1422: De koning van Engeland sterft.
- 1424: Overlijden van Jan van Beieren.³⁰
Hij was prins-bisschop van Luik.
- 1424: De Brabanders belegeren 's Gravenbrakel en verwoesten de stad geheel.
Het gebeurde volgens *De Brabantsche Yeesten* op 11 maart 1424.³¹
- 1425: Op 11 januari wordt het koor van de kerk van Hilvarenbeek gewijd, en daags daarna de altaren van dat koor en van de maagd Maria.
- 1426: *Ortium habent studentes Lovaniensis*.
De universiteit van Leuven werd in 1425–1426 opgericht.
- 1427: Zevenbergen wordt belegerd en ingenomen door de hertog van Bourgondië.
Volgens hoofdstuk CXXXV, „Hoe die hertoghe van Bourgognen regent van Holland ende van Zeelant de stad van Sevenberghen met machte beleide ende ghecreech” in boek zeven van *De Brabantsche Yeesten* (uitgeg. door Willems en Bormans, dl. III, 629-631) vond het beleg in 1426 plaats.
- 1427: Hertog Jan van Brabant overlijdt.
- 1428: Blijde Inkomste van zijn broer Philips in het hertogdom Brabant.
- 1428: In Frankrijk heerst een of andere maagd, die de stad Orléans ontzet van het beleg der Engelsen.
Jeanne d'Arc ontzette Orléans op 8 mei 1429.
- 1430: Luik rukt het graafschap Namen binnen en verwoest bijna alles.
- 1430: Hertog Philips van Brabant sterft.
- 1430: Hertog Philips van Bourgondië aanvaardt het hertogdom Brabant.³³
- 1434: De hertog van Gelderland belegert het kasteel van Buren en neemt het in.
- 1437: Te Brugge wordt de heer van l'Isle Adam vermoord in aanwezigheid van hertog Philips de Goede van Bourgondië.
Tijdens een oproer te Brugge tegen de hertog werd in diens aanwezigheid zijn maarschalk l'Isle Adam gedood.
- 1438: Er is alom een grote duurte – in delen van Frankrijk, Vlaanderen, Brabant, Henegouwen, Zeeland en Holland – en een mud rogge wordt te Hilvarenbeek verkocht voor 8 rijns gulden.
Te Antwerpen steeg de roggeprijs van 1436 op 1437 met 134%. In 1438 was hij weer gedaald tot 15% boven de prijs van 1436.³⁴

28. Jan Zonder Vrees.

29. Deze inschrijving staat in het handschrift na de volgende.

30. Prins-bisschop van Luik.

31. Willems en Bormans, *De Brabantsche Yeesten*, III, 576: „Hoe de Brabanters met heercrachte ende groter macht trocken in Henegouwe ende hoe sy wonnen Breyn le Conte.”

32. L. Adriaenssen, „De wandelende molens van Hilvarenbeek”, *Nieuwsbrief van de heemkundige kring 'Ioannes Goropius Becanus'*, no. 15 (oktober 1986) 86, 87.

33. Philips de Goede.

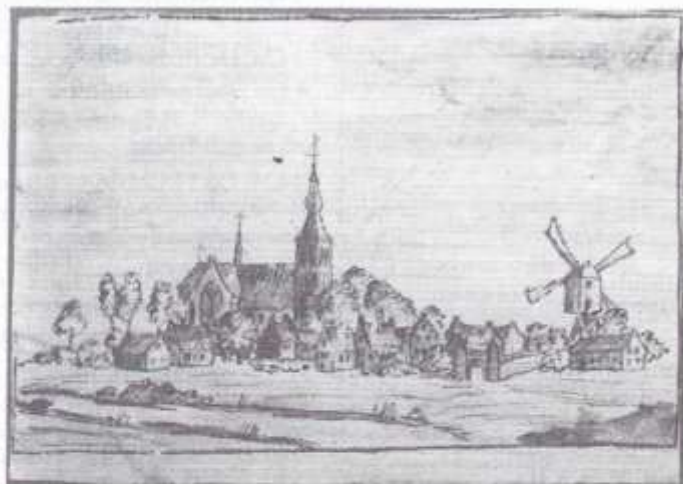
34. H. van der Wee, *The growth of the Antwerp market and the European economy (fourteenth-sixteenth centuries)* (3 dln.; The Hague, 1963) I, 173.

Gezicht op de noordzijde van de collegiale kerk te Hilvarenbeek. De kerk is onmiskenbaar de Sint-Petrus' Bandenkerk, met de in de jaren 1610 gerestaureerde en gerestylede toren aan de westzijde. Voor het overige is de afbeelding onrealistisch. De huizen voor de kerk zouden gezien het perspectief van de tekenaar de achterzijde van de noordkant van de Gemene Plaats ofwel Vrijthof (op de tekening rechts van de kerk) en de Paardenstraat (voor de kerk) moeten zijn. Tussen de Paardenstraat en de kerk lag echter nog de Schoolstraat (vergelijk de foto op de volgende bladzijde). De beek (van Hilvaren) op de voorgrond liep in werkelijkheid niet noordelijk achter de Gemene Plaats, maar daarvoor. Het poortje zou de achteringang kunnen zijn tot de schutsbogaard, die via het Voortsepad (langs het muurtje?) bereikbaar was. Westelijk van de kerk stond wel de Heilmolen³⁶, maar die was minstens een kwartier lopen verwijderd. Vlak bij de dorpskom, maar zuidelijk van de kerk, stond de Akker- of Esbeekse molen; deze stond voorheen verder zuidelijk, in Esbeek. (Museum De Schorsmolen, Hilvarenbeek.)

1444: Het dorp Hoogstraten met de parochiekerk verbranden in september.

Uit een akte van 1444 blijkt dat de kerk in 1443 was afgebrand.³⁵

1448: In juli, daags voor het feest van Magdalena (dus op 21 juli 1448), verbrandt de toren met de klokken van de kerk van Hilvarenbeek.

1486: In oktober op de feestdag van Calixtus (14 oktober) brandt de molen die in Esbeek staat helemaal af.³⁷

De kroniek, waarvan blijkbaar slechts een deel is bewaard gebleven, behandelt geheel in de geest van de tijd veel royalty. Sommige data zitten er een paar jaar naast. De laatste twee jaartallen, met een interval van 38 jaar, betreffen Hilvarenbeek, en de datum daarvoor, 1444, gaat over Hoogstraten. Na de molenbrand van Esbeek in 1486 wordt alleen nog het jaar 1547 besproken (de slag bij Mühlberg tussen Karel V en de protestantse Duitse vorsten).

³⁵ Hoewel er in de wereldkroniek vier items worden gewijd aan de woonplaats van de chroniqueur, wist deze blijkbaar niet dat de door hem gememoreerde inval van de Geldersen in de meierij in 1388 met name Oosterwijk, Sint-Michiëlgestel, Hilvarenbeek en Boxel had getroffen. De Brabantse Yeesten zeggen daarover:³⁸

Driendertich hondert glavien goet
Twee ende twintich hondert man te voet
Dus toegh van Gelre die hertoghe vri
Ierst tOosterwijk, dat brande hi
Entie scoen linde, doe ic u cont,
Op Sente Laureins avont

35. *Jaarboek van Hoogstraten's Oudheidkundige Kring* (1962).

37. Leo Adriaenssen, „De schepping, de zondvloed en de Esbeekse molenbrand”, in: *Heemkundige sprokkelingen. Ter gelegenheid van 50 jaar Brabants Heem, 1947-1997* (z.pl., z.d.) 41-43.

38. Willems en Bormans, *De Brabantse Yeesten*, II, 330.

Int jaer voirscreven, doe ic verclaer,
 XIIIc achtentachtentich jaer,
 Op die selve reise moedichleke
 Brande hi Gestel en Bēeke,
 Ende Bocxstel, buten, maer binnen niet.
 Drie dagen, dit es waer bediet,
 Lach hi aldus in Brabant,
 Ende stichte roef ende brant.

Luchtfoto iot het noordwester, 1950. De bebouwing noordelijk en westelijk van de kerk is niet wezenlijk veranderd sinds de afbeelding op de vorige pagina.

Ook van het bezoek van hertogin Johanna in 1390 aan Hilvarenbeek rept de schrijver niet.³⁹ Blijkbaar heeft hij zijn kalendarium samengesteld aan de hand van een of meer geschreven of gepubliceerde kronieken en de Hilvarenbeekse data bijeengelezen uit archiefstukken, *oral history* en eigen ervaring (zijn vader was eigenaar van de in 1486 verbrande windmolen te Esbeek).

§ 2. *Het geschenkenlijstje*

In het door Adriaen Wijten opgestelde overzicht van beschenkeningen komen de volgende personen voor, enkele malen met een datum:

1. Marie Otten in fonte	IX sts
2. Nicolao Otten in nuptiis	X sts
3. Eidem in fonte	XII sts
4. Bertrando Otten in nuptiis	XXV sts
5. Ermgardt Otten in nuptiis	XII sts
6. magistro Henrico Hornkens in permiciis	XII sts
- Henrick Hoernkens⁴⁰ (zie ook nummer 17 hieronder), ging in

39. Volgens een volksverhaal zou de hertogin in 1390 in een moeras tussen Goirle en de Hilvarenbeekse herdgang Westervijk uit het moeras zijn gered door dorpsbewoners. Deze sage is vermoedelijk verbonden aan een van de in 1390 en 1391 door haar aan Hilvarenbeek verleende privileges. Hertogelijk bezoek op zich was niet belangrijk genoeg om te memoreren, zodat het verblijf van hertog Anton in 1409 en dat van Jan IV in 1418 buiten Wijtens wereldgeschiedenis zijn gebleven ([L.P.] Gachard en [Ch.] Piot, *Collection des voyages des souverains des Pays-Bas* (4 dln.; Bruxelles, 1876-1882) IV, 576, 605).

40. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 269.

1526 samen met zijn neef Peter Simons (nummer 8) te Leuven studeren, werd priester en overleed in 1568 als pastoor van de Sint-Jacob te Leuven. In 1545 machtigde hij Adriaen Wijten en drie anderen om zijn belangen te behartigen bij een mis in op het Sint-Jorisaltaar in de kerk van Hilvarenbeek.⁴¹ In 1530 was gij als getuige aanwezig geweest bij Adriaens ambtsinwijding als notaris.⁴

7. **Catherine Otten in nuptiis** **XII sts**
8. **magistro Petro Simonis in permitiis** **XII sts**
Peter Simons⁴², een bastaard van de Hilvarenbeekse priester Henrick Henrick Sijmons Back, studeerde sinds 1526 te Leuven en promoveerde tot licentiaat in de theologie. Dankzij een driehoeksruil bemachtigde hij in 1544 de kanunniksdij in het kapittel van zijn geboorteplaats, die tot dan van Rogier van Taxis was geweest.⁴³ Enkele jaren later werd hij plebaan van Hilvarenbeek en in 1571 landdeken van het concilie van Beek. Bovendien werd hij rector van het nieuwe seminarie van het bisdom Den Bosch. Tijdens de oorlog, in het begin van de jaren tachtig, vluchtte hij naar Den Bosch. In 1585 is hij overleden.
9. **Cornelio Otten in fonte** **IX sts**
In de marge staat de datum 1 mei 1536.
10. **magistro Joanno Brugmans in permitiis** **VIII sts**
Jan Brugmans⁴⁴, zoon van Cornelis Brugmans, procureur te Hilvarenbeek, en van Emond Paytuniers van Haeren, ging in 1533 te Leuven studeren. Over zijn loopbaan is niets bekend; in 1540 was hij nog aan de universiteit verbonden, misschien als docent.
11. **Catherine Otten in fonte** **XII sts**
12. **Ermgardii Otten in fonte** **XII sts**
13. **magistro Ludovici Fabri in permitiis** **VIII sts**
Meester Loey⁴⁵, ook Lodewyck Smets, zoon van Loey de smid en Cristyn Lodewyck Peter Eyschen, kwam uit Hilvarenbeek en ging in 1539 studeren aan de universiteit van Leuven. Hij werd priester en wordt in 1559 e.v. gezien te Hilvarenbeek.
14. **Arnoldo Vrancken in fonte** **VIII sts**
15. **Matheo Heykens in fonte** **VII sts**
16. **Arnoldo Wytken in fonte** **XII sts**
17. **magistro Henrico Hornkens in licenciis** **XX sts**
Zie nummer 6 hierboven.
18. **filio Gysberti Janen in nuptiis** **VIII sts**
Gysbrecht Jan Adriaenss van Dun alias van den Zanden alias Gysbert Janen⁴⁶ trouwde met Heylwich Wouter Mys⁴⁷, dochter van Katheryn Aernts van Tuldcl van Ecl. Zij woonden te Hilvarenbeek.
19. **Henrico filio Martini Aben in nuptiis** **XII sts**
In de marge staat de datum 24 februari 1546.
Henrick Marten Aben⁴⁸ was een zoon van Marten Henrick

41. AAT, sectie II-125, no. 109, 31 december 1545.

42. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 268, 269.

43. AAT, sectie II-125, f 72^v, 24 mei 1544.

44. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 272. L. Adriaenssen, „Goklustige clerus“, *De Brabantse Leeuw*, XL (1991) 126.

45. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 281.

46. RAT, Hilvarenbeek R 23, f 7^v, 13 mei 1522; f 9^v, 13 augustus 1522; f 129^v, Sint Simon 1525; f 164^v, 25 september 1526.

47. RAT, Hilvarenbeek R 26, f CVI, 17 oktober 1562. RANB, Raad en Rentmeester-Generaal 202, ff CXXI en CXXIII.

48. RAT, Hilvarenbeek R 25, f 175, 17 juni 1552. R 26, f LXXXI, 5 december 1562; f C^v, 22 juni 1562.

49. RAT, Hilvarenbeek R 60, f 6^v, 19 juli 1560.

50. RAT, Hilvarenbeek R 59, f 4, 13 september 1542.

51. RAT, Hilvarenbeek R 61, f 6, 229 mei 1572.

52. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 275.

53. G. van den Elsen en W. Hoevenaars, *Analecta Gijsberti Coeverinx* (2 dln.: 's-Hertogenbosch, 1905-1907) I, 37.

54. Koninklijke Bibliotheek Brussel, hs. II-6512, p. 115.

55. In december 1489 was een rozenobel 66 stuivers waard (AAT, sectie II-125, f 89/89).

56. AAP, corpus VI, kastje I, lias 1, no. 2, 4 december 1600. RANB, Familiearchief van den Bogaerde van Terbrugge 1478, f V. RAT, Hilvarenbeek R 27(II), f 17, 30 januari 1567. R 30, f 93, f 28 april 1578.

57. RAT, Hilvarenbeek R 246, kerkrekening van 1563.

58. RAT, Hilvarenbeek R 29, f XXXI^v, 17 april 1573.

59. RAT, Hilvarenbeek R 28(II), f XVII^v, 12 februari 1569.

60. RAT, Hilvarenbeek R 246, kerkrekening 1563.

61. RAT, Hilvarenbeek R 30, f 13, 12 januari 1577.

62. RAT, N 4307, f 15, 4 september 1607.

Aben en Marie Henricx Otten *ex matre* Wijten. Met wie hij trouwde, is onbekend. Hij kocht de Esbeekse windmolen te Hilvarenbeek, die door zijn overgrootvader bemalen was geweest. Toen de molen vervolgens werd genaast, weigerde hij deze te verlaten, tot hij daartoe gerechtelijk werd gedwongen.⁴⁹ Hij verwierf in 1542 *die hoeve vander Elst*.⁵⁰ In 1572 werd zijn erf genaamd *de Compeer* wegens negen jaar achterstallige pacht door de heilige-geesttafel van Hilvarenbeek gerechtelijk uitgewonnen.⁵¹

20. **magistro Petro Bavelt in peritiis** VIII sts

In de marge staat de datum 16 mei 1546.

Mr. Petrus Baveldus⁵² uit Hilvarenbeek studeerde in 1535-1538 vrije kunsten aan de universiteit van Leuven. Hij was een zoon van Claes Thomas Nyssen, die *opte Bavelt* woonde. Na zijn studie woonde hij aanvankelijk te Hilvarenbeek, maar later verbleef hij te 's-Hertogenbosch, waar hij in 1569 fiscaal was van het bisschoppelijke gerechtshof.⁵³ Misschien is hij identiek aan mr. Petrus Becanus, wiens grafzerk in de Bossche Sint-Janskerk vermeldde: *Occubuit religionis ergo venerabili viri mr. Petrus Becanus, hujus scholae gymna=diarcha 2. julij 1579*.⁵⁴

21. **Georgio Heylen in fonte** VII sts

22. **Ida Wyten amita mea dedit mihi in peritiis meis**

I nobile rosatum

Zijn rozenobel⁵⁵ kreeg Adriaen Wijten misschien ter gelegenheid van zijn priesterwijding in 1546.

23. **Item doctor Dominicus** I reale de III florenes

24. **Henrico filio Martini Aben in nuptiis** XI $\frac{1}{2}$ sts

25. **Petro Cort Jans** V sts

Peter Anshem Cort Jans⁵⁶, geboren in 1535, was gehuwd met Martynken Cornelis Otten⁵⁷, dochter van Cornelis Henrick Otten alias Corffhuysen bij Lucia Marten Marcellis Bruers, kleindochter van Heylwich Wouter Wijten. Hij was een zoon van Anshem Peter Cortjans bij Heylwich Peters van Hooff alias van Aken en had een gelijknamige broer. Of hij Peeter de oude of de jonge was, is niet zeker. Een van beiden geloofde in 1573 een rente uit zijn huis aan de Beerten.⁵⁸ In 1563 werd een kind van *Peter Ancems optie Laren* (een herdgang onder Esbeek, waar ook hun ouders gegoed of woonachtig waren⁵⁹) te Hilvarenbeek begraven.⁶⁰ Peeter de oude verkocht in 1577 uit zijn vaders erfenis de *Jan van Gysel weye*.⁶¹ Toen Peeter Cortjans in 1607 testeerde, woonde hij in het Laag Spul.⁶²

26. **Anne filie Marie Gelaesmaker** VII sts

Anne was een bastaard van Goris Jans de smid en Maria Willem Gelaesmakers te Hilvarenbeek. Bij mr. Dirck Walschaerts had zij nog een bastaard, genoemd Willem. Ten overstaan van Adriaen Wijten maakte zij in 1553 haar testament, waarin zij ten behoeve van Willem een legaat stelde, te weten *drye*

haer beste sitte cussens, getekent zynde metter wapenen van haeren ouders. Aan haar zus Lysken Gelaesmakers liet zij huere coralen pater noster na en dochter Anneken kreeg haeren falie. De rest moest worden gedeeld tussen haar bastaardkinderen Willem en Anneken, die hun moeder moesten onderhouden.⁶³ Anne was blijkens het testament de vrouw van Adriaen Peter Dirxss Thielmans⁶⁴, schoenmaker en vorster te Hilvarenbeek. Zij woonde aan het kerkhof achter het kerkkoor. Mr. Dierck Walscharts⁶⁵ uit Turnhout was een achterneef van de vader van Adriaen Wijten en een zoon van mr. Cornelis Walscharts en Marie Wouter Zouwen uit Hilvarenbeek. Hij ging in 1510 te Leuven vrije kunsten en medicijnen studeren⁶⁶ en werd chirurgijn te Hilvarenbeek. Hij procedeerde als student in de medicijnen tegen kardinaal Adriaen Florens, de latere paus Adriaan V, die executeur-testamentair was van de beurzenstichter Dirck van den Gruenendael.⁶⁷

27. **Henrico filio Martini Aben in fonte** **XII sts**
Zie nummer 19 hierboven.

28. **magistro Joachimo Bacx in permiitiis** **VIII sts**
Mr. Joachim Bacx⁶⁸ was in 1550 priester en voerde een academische meestertitel. Vermoedelijk rond 1520 begon hij te studeren. Hij was een zoon van Willem Goijaerts Bacx alias Custers, erfkoester te Hilvarenbeek en daar woonachtig in de Wouwerstraat.

29. **domino Adriano de Sprewel** **IX sts**
Adriaen Claess van Spreuwel was vicecureit van Ruephen, toen hij in 1546 een huis verkocht in de Nieuwstraat te Breda, vlak bij de Steenbrugstraat.⁶⁹ In 1553–1556 huurde hij een mis op het Heilige-Geestaltaar in de kerk van Hilvarenbeek.⁷⁰

De meeste personen uit het geschenkenlijstje kan ik identificeren. Het zijn familieleden (vooral Otten en Wijten – zie de stamboom hierna) en dorpsgenoten die evenals Adriaen Wijten zelf voor een geestelijke carrière kozen en/of een academische studie volgden. Henrick Hornkens (nummer 6) en Peter Simons (nummer 8) waren jaargenoten.

Reconstructie van de familie van heer Adriaen levert een genealogie op met opmerkelijk veel priesters en academici.

(Wordt vervolgd)

63. AAT, sectie II-125, no. 113, 3 oktober 1553.

64. RAT, Hilvarenbeek R 29, f XCIII^v, 8 mei 1575.

65. RANB, Raad en Rentmeester-Generaal 202, f CXCI^v. RAT, Hilvarenbeek R 23, f 133^v, 10 december 1525.

66. A. Schillings, *Matricule de l'université de Louvain*, dl. III-X (Bruxelles, 1958–1967) III, 394, no. 129.

67. AAT, sectie II-125, f 76^v.

68. L.F.W. Adriaenssen, „Het altaar van Maria Magdalena te Hilvarenbeek”, *De Brabantse Leeuw* XLV (1996) 40.

69. GAB, R 451, f 60, 26 maart 1547.

70. Adriaenssen, *Hilvarenbeek onder de hertog*, 141.